

در فراق یار

همیشه در کنارت بود. هر کجا که بود. پناه بود و آغوش باز، غمگسار لحظه های تلخ.

وقتی دلت گرفته بود از جور زمانه خونریز و سیاهی بر آسمان ها چیره بود، کوکب هدایت می شد و از گوشه ای برون می آمد و نور و نوید می آورد. با کلامش، پیچیده در آن صدای روشن پر طنین، تباهی ها را می زدود و دلت باز می شد. فضای سینه اش لبریز بود از عشق و به هر جا و به هر محفلی که پا می نهاد، این چشم جوشان را به اطراف می پراکند و جاری می کرد.

- تو کجائی؟

در گستر بی مرز این جهان

تو کجائی؟

- من در دوردست ترین جای جهان ایستاده ام:

کنار تو.

- تو کجائی؟

در گستر ناپاک این جهان

تو کجائی؟

- من در پاک ترین مقام جهان ایستاده ام:

بر سبزه شور این رود بزرگ که می سراید

برای تو.

احمد شاملو - ترانه کوچک

در فراق یار

همیشه در کنارت بود. هر کجا که بود. پناه بود و آغوش باز، غمگسار لحظه های تلخ.

وقتی دلت گرفته بود از جور زمانه خونریز و سیاهی بر آسمان ها چیره بود، کوکب هدایت می شد و از گوشه ای برون می آمد و نور و نوید می آورد. با کلامش، پیچیده در آن صدای روشن پر طنین، تباهی ها را می زدود و دلت باز می شد. فضای سینه اش لبریز بود از عشق و به هر جا و به هر محفلی که پا می نهاد، این چشم جوشان را به اطراف می پراکند و جاری می کرد.

خاک ایران را وجب به وجب گشته بود و گام زده بود. توشه بار دانش

و مشاهداتش پیرامون مسائل زندگی روستائیان و عشایر و ایلات ایران از او پژوهشگر و صاحب‌نظری تراز اول در این عرصه‌ها پدید آورده بود.

از نوجوانی ساحل امن عیش را وانهاده بود و بیم موج و آن گرداب‌ها را به جان خریده بود. زندگی‌اش را در فراز و فرودهای نهضت ملی سپری کرده بود و ایستادگی‌های آن پیر نستوه نهضت ملی را همواره می‌ستود و راه او را می‌پوئید. از نسل باورمندان به استقلال ایران و حکومت قانون بود. آرزوی بزرگش آشتی دادن عدالت و آزادی بود.

از آن هنگام که به ناگزیر جلای وطن کرد و با آن خاک وداع گفت، هیچگاه از غم ایران و سرنوشت مردم آن نیاसود. به فرانسه پناهنده شده بود و از پناهندگی سیاسی قدر و منزلتی ساخته بود احترام آمیز و زنهار می‌داد که تا خودکامگان در قدرتند، حرمت هویت خویش را نشکنیم. به وسواس پایبند اصول اخلاقی بود و اخلاق در چشم او "پاکیزگی اجتماعی" بود نه بد و خوب‌های رایج زمانه. و این پاکیزگی را به سیرت درونی خود بدل کرده بود.

گستر کم مانند دوستی‌ها و مناسبات اجتماعی او و احترام و اعتمادی را که همه نسبت به او داشتند در کمتر کس دیگری می‌شد یافت. همه او را از آن خود می‌دانستند و او خود به همه تعلق داشت.

از همان سال‌های نخست مهاجرت در اندیش کار پایدار فرهنگی بود و تلاش‌هایش در برپائی و ماندگاری مرکز اسناد و پژوهش‌های ایرانی در پاریس، زبانزد همه بود. بعدها که مرکز به پژوهشگاه بین‌المللی تاریخ اجتماعی در هلند انتقال یافت، در همان جا به یاد استاد و مرادش غلامحسین صدیقی و به پاس خدمات او، بنیاد پژوهشی صدیقی را پی‌ریخت.

به مشروطه سخت دلبسته بود و خود را از تبار طلایه داران آن انقلاب می‌دانست. در بازخوانی تاریخ معاصر و جستار در احوال و اعمال روشنفکران و حکومتگران به نکته‌های نغز پی برده بود و از آن‌ها مفاهیمی ساخته بود که روایت‌های او را از این دور تاریخی سخت شنیدنی و تأمل‌انگیز می‌کرد؛ از "معتمدان مردم" می‌گفت و نقش آنها در اصلاحات اجتماعی؛ از "گسست" در حافظ تاریخی ما نسبت به آمال مشروطه و دلایل آن یاد می‌کرد و مصداق‌های تاریخی آمیزش و همدستی شریعت و قدرت را به شرح باز می‌نمود.

این آموخته‌ها و اندوخته‌ها، همراه با صمیمیت لحن و استعداد شگرفی که در بیان خاطرات و حکایات داشت، محضر او را چنان کرده بود که دل‌کندن از آن سخت دشوار بود.

و به راستی فروتن بود، مثل خاک، و سرانجام به خاک پیوست. در گرگ و میش صبح که آن همه دوست می داشت. در سحر گاه پنجشنبه چهاردهم فوریه ۲۰۱۳، هوشنگ، امیر هوشنگ کشاورز صدر، از میان ما رفت. هم‌عمر در آبادی بنای محبت کوشید. بذر دوستی و نهال امیدی که در دل ما کاشت و رفت، بار خواهد داد. یاد و یادگارهای او، آن وجود بی همتا را، در ما تکثیر خواهد کرد.

اروند آبراهامیان - رسول آذرنوش - فرهاد آرین پور - نعمت آزمون - فرهاد آسور - مریم آسور - بهجت آشوری - داریوش آشوری - کاو آشوری - ابراهیم آوخ - علی ابطی - حبیب ابن جلال - تورج اتابکی - حمید احمدی - فریدون احمدی - پریسا احمدیان - ایرج ادیب زاده - مستور احمدزاده - یوسف اردلان - کمال ارس - مهدی استعدادی شاد - بانو اسکندانی - قادر اسکندانی - پروانه اسکوئی - نادر اسکوئی - اصغر اسلامی - مریم اشرافی - ایرج اشرافی - احمد اشرف - رضا اصغرزاده - ناصر اعتمادی - محمد اعظمی - مهران اعظمی - رضا اغنمی - بهمن افسر - آذر اکبری - افسر اکبری - حمید اکبری - مسعود اکبری - راد - رضا اکرمی - صدرالدین الهی - صادق امیرحسینی - علی امیرحسینی - بابک امیرخسروی - خسرو امیری - بهمن امینی - فریبا امینی - محمد امینی - علی امینی نجفی - ایران دخت انصاری - مرجان انصاری - منصور انصاری - عبدالکریم انواری - جلال ایجادی - اصغر ایزدی - شید ایزدی - کاظم ایزدی - مهرداد باباعلی - رامین بارتو حاجبی - ناهید باقری - کمال بایرام زاده - منیر برادران - مهرزاد بروجردی - لادن برومند - نسرين بصیری - شیدا بنائی - علی بنوعیزی - فیروزه بنی صدر - فرامرز بهار - سهراب بهداد - امین بیات - مجید بیات - سیروس بینا - کوروش پارسا - میثاق پارسا - تورج پارسا - ناصر پاکدامن - مهران پاینده - ژینوس پزشکی - حسن پیرحسینی - امیر پیشداد - سعید پیوندی - زری تأثیریان - تقی تام - منیژ تام - حیدر تبریزی - کمال تقدیسی - منوچهر تقوی بیات - فریبا ثابت - حمیدرضا جاودان - اسفند جاوید - فلور جاوید - اقدس جاویدی - سیروس جاویدی - لادن جاویدی - نصرالله جاویدی - بابک جزنی - مازیار جزنی - میهن جزنی - ناهید جعفرپور - علی جلال - فریده جلالی (حقانی) - محمد جلالی (م. سحر) - البرز جم - فرشید جمالی - جواد جواهری - فروغ جواهری - محمد رضا جواهریان - شهرزاد چگنی - ویدا حاجبی - علی اصغر حاج سید جواد - لیلا حاج سید جواد - نگار حاج سید جواد - احمد حبخو صبا - زهره حبیب محمدی - سروش حبیبی - فرنگیس حبیبی - مجید حبیبی - منصور حبیبی - علی حجت -

مینا حریری - حسن حسام - محسن حسام - علی حصوری - تراب حق شناس -
نینا حقی - شهره حقیقت - نسیم خاکسار - مهدی خانبا با تهرانی -
اسماعیل ختایی - هادی خرسندی - بهروز خسروی - رضا خسروی -
اسماعیل خوئی - سبا خوئی - مهری داداشی - توران دانا - مرضیه
دانش - رضا دانشور - بهروز داودی - ایران درودی - مهرداد درویش
پور - پرویز دستمالچی - رضا دقتی - منوچهر دقتی - محمود دلخواسته
- حسین دولت آبادی - احسان دهکردی - حمید ذوالنور - پایا راستگونیا
- مهشید راستی - محمود راسخ - رضا ربانی - علیرضا رجائی - ناصر
رحیمخانی - نستور رخشانی - سهیل رسولی - نسرین رضائی - علی رضوی
- محمود رفیع - مرتضی رفیعی - فرهمند رکنی (اخوی) - سعید رهنما -
علی رهنما - مجید رهنما - صدرالدین زاهد - فرید زبرجد - مجید
زربخش - فخری زرشگه - ایران زندیه - فرانسواز ساعدلو - هوشمند
ساعدلو - رحمان ساکی - منوچهر سالکی - ویدا سامعی - ایرج سبحانی
- مهدی سر رشته داری - فرج سرکوهی - احمد سلامتیان - نسرین سلمانی
مظفر - مسعود سمیع - نبی سمیعی - هاید سناوندی - سعید سنجابی -
اکبر سوری - هوشنگ سیاح پور - بهمن سیاوشان - مرتضی سیاهپوش - اکبر
سیف - علی شاکری - علی شاهنده - منصوره شجاعی - رحیم شریفی -
بهرام شفیعی - حسین شفیعی - شهلا شفیق - مهین شکرالله پور - زهرا
شمس - حسن شمسائی - پرویز شوکت - هوشنگ شهابی - الویا شیبانی -
حماد شیبانی - کاو شیبانی - اصغر شیرازی - کیومرث صابغی -
کامران صادقی - منوچهر صالحی - ویدا صالحی - علی صدارت - هوشنگ
صناعیها - فهیم صوراسرافیل - شهران طبری - علی طلوع - احمد
طهماسبی - اسدالله طیورچی - بهروز عارفی - رضا عاصی - عباس عاقلی
زاده - مرتضی عبداللهی - حمید عروجی - ناهید عزآبادی - نادر
عصاره - فخرالدین عظیمی - فرزانه عظیمی - رضا علامهزاده - مسعود
علوی بحرینی - رضا علیجانی - سرور علیمحمدی - شهاب عموپور - آنا
عنایت - سپیده فارسی - کامبیز فاروقی - شاهین فاطمی - مسعود فتحی
- مهرداد فتحی - سعید فدوی - فرید فدوی - علیرضا فراقی - بهروز
فراهانی - سیاوش فرجی - ویدا فرهودی - شهلا فرید - رضا فیض - شهاب
فیضی - فرجاد قاسمی - فرزانه قاسمی - فرشاد قاسمی - فرهنگ قاسمی
- فریبا قاسمی - وجیه قاسمی - ناصر قاضی زاده - غزال قربانیان -
فرشته قریشی - پرویز قلیچ خانی - نازی قفقازی - شهرام قنبری -
شهاد قنبری - مینو قندهاریان - هاید قهرمانی - کیان کاتوزیان -
محمد علی همایون کاتوزیان - ناصر کاخساز - فرشین کاظمی نیا -
کاظم کردوانی - علی کریم زاده - بهزاد کریمی - علی کریمی - حجت
کسرائیان - سیروس کسرائیان - علی کشتگر - رضا کعبی - رئوف کعبی -
پری کلانتری - اکرم کوهساری مرند - هرموز کی - جان گرنی - فران

گرنی - جها نگیر گلزار - امیرحسین گنج بخش - علی گوشه - بهزاد لادین
- کریم لاهیجی - مہری مالک - مہناز متین - علی متین دفتری - مریم
متین دفتری - ہدایت متین دفتری - نوش آذر مجلی - پرویز مختاری -
علی مختاری - مصطفی مدنی - باقر مرتضوی - رضا مرزبان - منیر
مرعشی - احمد مسکوب - جعفر مسعودی - شہین مصطفی قلی - مہران
مصطفوی - ناہید مظفری - بہروز معظمی - ژیلہ معظمی - شیوا معیری -
عباس معیری - خاطر معینی - رضا معینی - ہایدہ مغیثی - مجتبی
مفیدی - بہمن مقصودلو - محسن مقصودی - ابراہیم مکی - مگی ملک -
مرتضی ملک محمدی - مہدی ممکن - محسن منصوری - عزیز منجمی -
اسفندیار منفردزادہ - ذبیح موسوی - فرشتہ مولوی - باقر مؤمنی -
مہدی موبدی - ناصر مہاجر - جمشید مہر - فردوس میرآبادی - میترا
میرزا زادہ - انور میرستاری - مسعود میرشاهی - مہران میرفخرائی -
عباس میلانی - حسن نادری - رضا ناصحی - شیدا نبوی - جمیلہ ندائی -
علی ندیمی - محسن نژاد - اصغر نصرتی - فرہاد نعمانی - مسعود نقرہ
کار - زہرہ نوبری - حمید نوذری - پرویز نویدی - داریوش نویدی -
بہمن نیرومند - شیدان وثیق - ژالہ وفا - پروین وفائی زادہ - عباس
ہاشمی - فریبا ہشترودی - شہلا ہوشمند - شہلا ہوشیار - بابک یحیوی -
منوچہر یزدیان - محسن یلفانی - فاطمہ یوری.